

ABSTRACTS

JOHAN PAS

PERFORMING THE PAGE

- **MATERIAL AS A STRATEGY IN THE POSTWAR ARTIST'S BOOK**

Focusing on the use of the monochrome page, the perforated page and the interactions with the reader these allow, this essay sketches out the relationships between deconstructive painterly practices of the late 1950s and the rise of the pre-conceptual, neo-avant-garde artist's book. Starting with examples of post-conceptual, rematerialized artists' books of the 1970s, Johan Pas highlights the pre-conceptual experiments of page perforation by Marcel Duchamp and Bruno Munari in order to elaborate on the use of perforation, the monochrome, and the performative in the artists' books of Dieter Roth, Lucio Fontana, Yves Klein, Herman de Vries, Pol Bury and the group publications of the ZERO-network. By articulating the material aspects of the page and the book, these artists valued the possibilities of the book as a platform for physical interventions and interactions, a strategy that offers possibilities for repositioning the book medium in the age of digitization today.

SAMUEL TEIXEIRA

THE VIRTUALIZATION OF ARTISTS' BOOKS

- **THE RATIONALE OF REMEDIATION**

This essay aims to analyze the virtualization of artists' books, considering three modes of remediation: the speculative digital representation of actual artists' books, the rendering and collecting of actual artists' books in digital archives, and the design of digitally born artists' books. Because of their intensified materiality and experimental character, artists' books challenge, or even prevent, intermedia translations. The process of virtualization

implies the loss of book-specific features and haptic properties, which cannot be rendered or encoded on computer screens. Consequently, it is important to examine the material specificities of both bibliographic and digital codes, instead of replicating the visual appearance of books in computer-generated environments. In fact, the transparency of visual representation of digital images creates an illusion of the authentic presence of the real object. Nevertheless, the digital image is essentially an iconic portrayal of the artefact and not the artefact itself, being in the world. Therefore, the digital representation should be an act of interpretation and contextual design. This study reflects on the impact of digital technology on the identity, design, and interaction of artists' books.

ANGELA BARTHOLOMEW

RENDERING (THE) VISIBLE

- **MARBLEPUBLIC: FORTUYN/O'BRIEN'S PAGINATED RETROSPECTIVE**

MARBLEPUBLIC (1991) is an exhibition that takes place within an artists' book. In this article, Angela Bartholomew reflects upon the various ways this artists' book-cum-exhibition is concerned with the modes by which artworks are mediated: framed, reformatted, multiplied, and disseminated. Bartholomew examines the manner by which the pages form galleries, each filled with installations of artworks by the Dutch artist duo Fortuyn/O'Brien. Transformed from material objects into virtual approximations through the use of rendering software, the artworks were then arranged in the digital space of the gallery by various curatorial actors, and finally printed onto the page. The author asserts that by featuring computer-generated images of curated galleries, *MARBLEPUBLIC* posits a challenge to conventional definitions of sculpture, the exhibition, and the exhibition catalogue. As an intermedial artists' book, *MARBLEPUBLIC* raises topical questions about the agency of objects, the transparency

of authorship, the effect of spatial relations, and the impact of mediation.

HELENA SHASKEVICH

STILLANOVEL AND THE MATERIALITY OF CARL ANDRE'S POETIC 'SCREENS'

In 1972 the American sculptor Carl Andre, notorious for his staunchly held beliefs in the material singularity and specificity of his pieces, created a series of poems entitled *Stillanovel*. Exhibited the following year at the John Weber Gallery in New York, the poems present an interesting challenge to Andre's oeuvre. Lacking the conspicuous similarities to his sculptural work found in many of his poems, *Stillanovel* foregrounds instead the tense interaction of Andre's work with both photography and film. In this essay, Shaskevich argues that in reproducing the poems in book form, Andre shifted the material signification of the piece from sculpture to film. The page becomes a 'screen' for Andre, bringing *Stillanovel* into conversation not only with concrete poetry, but also film, conceptual and cybernetic practices, and the discourse around dematerialization in the late 1960s and 70s.

MARIEKE JOOREN

THE PAINTER AS ILLUSTRATOR

- **LIVRES D'ARTISTES IN THE COLLECTION OF THE VAN GOGH MUSEUM**

Marieke Jooren presents a selection of seven *livres d'artistes* from the collection of the Van Gogh Museum. In her contribution, she elaborates on several striking aspects of the books, such as their early use of imagery to intervene in the standard layout of written text. These *livres d'artistes* thus address the blurred boundaries between artist, writer, and designer in the creation of books.

SARA TANDERUP

REMEMBERING THE BOOK

- **NOSTALGIA AND INTERMEDIALITY IN TWO CONTEMPORARY EXPERIMENTAL NOVELS**

This article discusses a 'material turn' in contemporary literature in relation to two recent works: Anne Carson's *NOX* (2009) and Oscar K's *Af Olafur Kjartansson's optegnelser om den skjulte skrift* (2011). Both works experiment with the medium of the book and modes of writing and print. They confront the book with other media and materials such as photographs, fragments of letters, and handwritten pages from notebooks. They thus draw on the aesthetics of so-called 'rare books', artists' books, and scrapbooks, projecting this aesthetics into commercialized printed novels. Drawing on the theoretical perspectives of New Materialism and Cultural Memory Studies, this article argues that these recent experimental works reflect a situation wherein the material book has become an object of nostalgia. Since the arrival of new digital media, it can no longer be taken for granted – and thus, it becomes a 'thing' to remember.

SAMENVATTINGEN

JOHAN PAS

PERFORMANTE PAGINA'S

- **MATERIE ALS STRATEGIE IN HET NAOORLOGSE KUNSTENAARSBOEK**

Door te focussen op het gebruik van de monochrome pagina, de geperforeerde pagina en de interacties met de lezer die deze toestaan, schetst dit essay de relaties tussen de deconstructieve kunstenaarspraktijken van de late jaren vijftig en de opkomst van het pre-conceptuele, neo-avantgardistische kunstenaarsboek. Het essay begint met voorbeelden van post-conceptuele, opnieuw gematerialiseerde kunstenaarsboeken uit de jaren zeventig, en verbindt deze met de pre-conceptuele experimenten met pagina perforatie van Marcel Duchamp en Bruno Munari. Via die weg wordt er vervolgens uitgeweid over het gebruik van de perforatie, het monochrome en het performatieve in de kunstenaarsboeken van Dieter Roth, Lucio Fontana, Yves Klein, herman de vries, Pol Bury en de groepspublicaties van het ZERO netwerk. Door te focussen op de materiële aspecten van de pagina en het boek, leggen de kunstenaars de nadruk op de mogelijkheden die het boek biedt als platform voor fysieke interventies en interacties, een strategie die wegen opent voor de herpositionering van het medium met oog op de huidige digitalisatie.

SAMUEL TEIXEIRA

DE VIRTUALISATIE VAN KUNSTENAARSBOEKEN

- **DE LOGICA VAN REMEDIATIE**

In dit essay analyseert Samuel Teixeira de virtualisatie van kunstenaarsboeken door drie vormen van remediatie te bestuderen: 'speculatieve' digitale weergave van kunstenaarsboeken, het digitaliseren en verzamelen van kunstenaarsboeken in digitale archieven,

en het ontwerp van digitaal-geboren kunstenaarsboeken. Door hun nadruk op materialiteit en hun experimentele karakter maken kunstenaarsboeken 'vertalingen' naar een ander medium moeilijk of zelfs onmogelijk. Ieder proces van virtualisatie betekent het verlies van boekspecifieke kenmerken en haptische eigenschappen die niet kunnen worden weergegeven op of vertaald naar computerschermen. Het is daarom belangrijk dat de materialiteit van zowel het eigenlijke boek als de digitale codering wordt bestudeerd in plaats van het regelrecht kopiëren van de formele eigenschappen van een boek naar digitale omgevingen. De transparantie waarmee beelden digitaal weergegeven worden kan immers de illusie scheppen dat het oorspronkelijke object onvervalst aanwezig is. Een digitaal beeld is echter een iconische afbeelding van het artefact en niet het artefact zelf. Daarom moet digitale representatie een interpretatie en een contextueel ontwerp zijn. Dit onderzoek gaat in op de gevolgen van digitale technologie voor de identiteit, het ontwerp, en de interactie van kunstenaarsboeken.

ANGELA BARTHOLOMEW

ZICHTBAAR GERENDERD

- **MARBLEPUBLIC: FORTUYN/O'BRIEN'S GEPAGINEERDE RETROSPECTIEF**

MARBLEPUBLIC (1991) is een tentoonstelling die plaatvindt binnen een kunstenaarsboek. In dit artikel beschouwt Angela Bartholomew de verschillende manieren waarop dit kunstenaarsboek annex tentoonstelling de middelen behandelt waarmee kunstwerken worden gemedieerd: kunst wordt in een kader geplaatst, krijgt een nieuwe verschijningsvorm, wordt vermenigvuldigd en verspreid. Bartholomew onderzoekt hoe de pagina's zalen vormen, elk met opstellingen van werken van het Nederlandse kunstenaarsduo Fortuyn/O'Brien. De oorspronkelijke, materiële kunstwerken zijn eerst met rendersoftware virtueel nagebootst, vervolgens door verschillende genodigden als opstellingen in de digitale

'tentoonstellingsruimte' gecureerd, en ten slotte in het boek afgedrukt. Volgens de auteur tart MARBLEPUBLIC gangbare opvattingen van sculptuur, de tentoonstelling en de tentoonstellingscatalogus, door afbeeldingen van tentoonstellingszalen te tonen die met computers gemaakt zijn. Als intermediaal kunstenaarsboek stelt MARBLEPUBLIC vragen over de *agency* van kunstwerken, de transparantie van auteurschap, de psychologische effecten van ruimtelijke verhoudingen, en de uitwerking van mediatie.

HELENA SHASKEVICH

STILLANOVEL EN DE MATERIALITEIT VAN CARL ANDRE'S DICHTERLIJKE 'SCHERMEN'

In 1972 maakte de Amerikaanse beeldhouwer Carl Andre, die berucht was om zijn overtuigingen rond de materiële eigenheid en eigenzinnigheid van zijn werken, een serie gedichten getiteld *Stillanovel*. Het jaar daarna werd het werk tentoongesteld in de John Weber Gallery in New York. De gedichten staan op gespannen voet met het oeuvre van Andre. In tegenstelling tot veel van zijn gedichten ontbreken hier de opvallende overeenkomsten met zijn sculpturaal werk. In plaats daarvan accentueert *Stillanovel* de gespannen interactie tussen Andre's poëzie en film. In dit essay stelt Shaskevich dat Andre, doordat hij de gedichten in boekvorm reproduceerde, de materiële betekenis van het werk verlegde van sculptuur naar bewegend beeld. De pagina vormt voor Andre een 'scherm', waardoor hij *Stillanovel* niet alleen in verband brengt met concrete poëzie, maar ook met film, conceptueel en cybernetisch werk, en met het vertoog rond dematerialisatie uit de late jaren 1960 en de jaren 1970.

MARIEKE JOOREN

DE SCHILDER ALS ILLUSTRATOR

- **LIVRES D'ARTISTES IN DE COLLECTIE VAN HET VAN GOGH MUSEUM**

Marieke Jooren toont een selectie van zeven *livres d'artistes* uit de collectie van het Van Gogh Museum. Ook licht Jooren in haar bijdrage opvallende aspecten van de verschillende boeken toe, zoals vroege vormen van beeldgebruik die een breuk vormden met gangbare manieren om de bladspiegel van een pagina in te delen. Daarmee markeren deze *livres d'artistes* het vervagen van grenzen tussen kunstenaar, schrijver en vormgever in het totstandkomingsproces van boeken.

SARA TANDERUP

HERINNERINGEN AAN HET BOEK

- **NOSTALGIE EN INTERMEDIALITEIT IN TWEE HEDENDAAGSE EXPERIMENTELE ROMANS**

Dit artikel bespreekt een 'material turn' in hedendaagse literatuur, in relatie tot twee recente boeken: Anne Carson's *NOX* (2009) en Oscar K's *Af Olafur Kjartansson's optegnelser om den skjulte skrift* (2011). Beide werken experimenteren met het boek als medium, maar ook met schrijfstijlen en drukmethodes. Ze brengen het boek met andere media en materialen in aanraking, zoals foto's, fragmenten uit brieven, en handgeschreven pagina's uit notitieboekjes. Ze refereren aan de esthetiek van zogenaamde 'zeldzame boeken', kunstenaarsboeken en plakboeken, en projecteren deze esthetiek op de commerciële roman. Door theorieën in te zetten die aan New Materialism en Cultural Memory Studies gerelateerd zijn, beargumenteert Sara Tanderup dat deze recente experimentele romans een situatie weerspiegelen waarin er nostalgie naar het materiële boek als object heerst. Sinds de opkomst van digitale media is het boek geen vanzelfsprekendheid meer, en wordt zo een 'ding' om te herinneren.